

164 s. **7. Obuhivska A. G., Ilyashenko T. D., Yakimchuk G. V.** Inklyuzivna osvIta dlTej z osoblivimi osvItnlmi potrebami v UkraYinI: zdotutki, vtrati, perspektivi. Inklyuzivna osvIta: Ideya, strategIya, rezultat: materIali I VseukraYinskoYi mIzhdistiplInarnoYi naukovo-praktichnoYi konferentsIYi (m. TernopIl, 8 kvItnya 2021 r.). TernopIl: TNPU, 2021. S. 135–141. **8. Poroshenko M. A.** Inklyuzivna osvIta: navchalniy posIbnik. KiYiv: TOV Agenstvo «UkraYina», 2019. 300 s. **9. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Inklyuzivno-resursniy tsentr:** Postanova Kabinetu MInIstrIv UkraYini # 545 vId 12 lipnya 2017 roku URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-p#Text>. **10. Pro organIzatsIynI zasady roboti Inklyuzivno-resursnih tsentrIv v umovah karantinu:** List MInIsterstva osvIti I nauki # 1/9-185 vId 03.04.20 roku URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/72746/. **11. Rlbt sun Yu. V.** Naukovo-teoretichnI aspekti profesIynoYi dlYalnostI vchitelya-logopeda. Logoped. 2012. # 1 (13) sIchen. S. 2–7.

Авторський внесок:

Н. Гринькова – 40%, Л. Лісова – 30%, О. Опалюк – 30%

Стаття подана до друку 10.05.2023 р.

УДК 376-056.264:316.6

DOI 10.32626/2413-2578.2023-21.61-74

О. КОНСТАНТИНІВ

konstantyniv15@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0660-2657>

О. ТКАЧ

oxana77tkach@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8387-8465>

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ КОМУНІКАТИВНОГО
ПАСПОРТУ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Відомості про авторів: Оксана КОНСТАНТИНІВ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії та спеціальних методик факультету спеціальної освіти, психології та соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. У колі наукових інтересів: науково-методологічні спекти організації

розвивального та корекційного середовища для дітей з системними порушеннями мовлення, зниженням пізнавальних інтересів різного ступеня важкості; **Оксана ТКАЧ**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри логопедії та спеціальних методик факультету спеціальної освіти, психології та соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. У колі наукових інтересів: методологічні та методичні аспекти організації роботи з дітьми зі складними та комплексними порушеннями психофізичного розвитку, проблематика подолання системних порушень мовлення, формування семантичної складової мовленнєвої системи.

Contact: **Oksana KONSTANTYNIV**, PhD, associate Professor of the Department of Speech Therapy and Special Methods of Kamyanets - Podilsky National University named after Ivan Ohienko. In the circle of scientific interests: scientific and methodological aspects of the organization of a developmental and correctional environment for children with systemic speech disorders, a decrease in cognitive interests of varying degrees of severity; **Oxana TKACH**, Ph.D. of pedagogical sciences, Senior Lecturer Chair of Speech Therapy and Special methods in the Correctional and Social Pedagogy and Psychology Department of Kamyanets-Podilskiy National Ivan Ohienko University. In the field of scientific interests: methodological and methodical aspects of organizing work with children with complex and complex disorders of psychophysical development, problems of overcoming systemic speech disorders, formation of semantic component of speech system

Константинів О., Ткач О. Особливості розробки комунікативного паспорту як засобу формування комунікативної взаємодії у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Комунікативний процес є основою спілкування, організація якого залежить від розуміння системи й структури процесу, а також природи комунікативного акту. Діти із тяжкими порушеннями мовлення відчують труднощі у реалізації комунікативних навичок. Порушення розвитку значно перешкоджають та обмежують повноцінне спілкування дитини з тяжкими порушеннями мовлення. Одним із засобів, що може допомогти дітям даної категорії взаємодіяти з оточуючими людьми є використання комунікативного паспорту у повсякденному житті. У статті розглянуто комунікативний паспорт учня з тяжкими порушеннями мовлення як документ, у якому відображаються основні відомості про дитину необхідні організації її повноцінної життя соціумі.

Для розробки комунікативного паспорту було проведено спостереження за дитиною з порушеннями мовлення, бесіда та анкетування батьків направлене на з'ясування: оцінки комунікативних, когнітивних, лінгвістичних, психосоціальних и рухових здібностей дитини з тяжкими

порушеннями мовлення. Зміст комунікативного паспорта дитини з порушеннями мовлення включає такі розділи: інформаційний (це особиста перша сторінка – відомості про себе та близьких дорослих); комунікативний (повідомлення про те, як дитина висловлює свої думки, як краще з нею спілкуватися, як вона реагує на незнайомих людей тощо); пізнавальний та поведінковий (тут описуються основні вміння дитини та її характер, схильність, попередження про емоційні особливості дитини, про можливі негативні прояви в її поведінці); медичний (до цього блоку входить набір медичних показань та протипоказань дитини, які препарати можливо, життєво необхідні).

Ключові слова: комунікація, дитина, тяжкі порушення мовлення, комунікативний паспорт.

Konstantyniv O., Tkach O. Features of the development of a communicative passport as a means of forming communicative interaction in children with severe speech disorders. The communicative process is the basis of communication, the organization of which depends on understanding the system and structure of the process, as well as the nature of the communicative act. Children with severe speech disorders experience difficulties in implementing communication skills. Developmental disorders significantly hinder and limit the full communication of a child with severe speech disorders. One of the means that can help children of this category to interact with the surrounding people is the use of a communicative passport in everyday life. It was determined that the communicative passport of a student with severe speech disorders is a document that displays the basic information about the child necessary for the organization of his full-fledged life in society. This is a practical and individualized method of supporting children, adolescents and adults who find it difficult to talk about themselves. A passport combines versatile information about a person, which is presented in a clear and simple form.

In order to develop a communicative passport, an observation of a child with speech disorders, a conversation and a questionnaire of parents were conducted aimed at finding out: assessment of communicative, cognitive, linguistic, psychosocial and motor abilities of a child with severe speech disorders. The results were reflected in the child's communicative passport in an accessible form, taking into account the student's current and potential communicative needs.

The content of the communicative passport of a child with speech disorders includes the following sections: informative (this is a personal first page - information about yourself and close adults); communicative (information about how the child expresses his thoughts, how best to communicate with him, how he reacts to strangers, etc.); cognitive and behavioral (here the basic skills of the child and its character, inclination, warning about the emotional features of the child, about possible negative manifestations in its behavior are described); medical

(this block includes a set of medical indications and contraindications for the child, which drugs may be vitally necessary).

It was determined that the use of a communicative passport for a student with severe speech disorders is a necessary condition for her optimal and full socialization in the modern world. In the process of collecting information for filling out the communicative passport, the accumulated information about the child is updated and revised, both by parents and by pedagogical workers interacting with the student. The result of such cooperation is a communicative passport that meets the needs of the child, the requests of parents and the teaching staff.

Key words: communication, child, speech disorder, communicative passport.

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта стає пріоритетною формою освіти осіб з особливими освітніми потребами і набуває поширення у закладах освіти в Україні. В чинних нормативних документах (Законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про зміни до Закону «Про загальну середню освіту» щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» та ін.) зазначається, що держава має забезпечити права і можливості осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів [16]. Зі розширенням форм надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах закладів загальної середньої освіти все більше учнів з порушеннями мовлення навчаються у закладах з інклюзивною формою навчання. Серед контингенту школярів з особливими освітніми потребами значну частку складають діти з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ).

Важливу роль у процесі соціальної адаптації дитини відіграє вміння оперувати всім спектром комунікативних та соціально-побутових навичок, якими вона має користуватися у своїй повсякденній діяльності. Обмежена здатність користуватися мовленням як основною формою комунікації, недостатні можливості міжсоціальної взаємодії призводить до спотворення поведінкових реакцій дитини з тяжкими порушеннями мовлення, формування вторинних захисних механізмів: вона намагається привернути до себе увагу оточуючих (дорослих і однолітків) за допомогою різних видів агресії, або навпаки, демонструє млявість, інертність, мовленнєвий негативізм. У цьому випадку є потреба звернутися до інших, альтернативних способів комунікації, які доповнюють і тим, хто замінює мовлення, тобто до альтернативної та додаткової комунікації.

Процеси гуманізації всіх сторін життя суспільства, у тому числі і освіти дітей з тяжкими порушеннями мовлення – з одного боку, та потреба у розробці методичного супроводу формування у них комунікативної

компетенції з метою успішної соціальної адаптації – з іншого, визначають актуальність розробки допоміжних засобів які б полегшували встановлення комунікації з дитиною з тяжкими порушеннями мовлення.

Мета статті – вивчити особливості розробки комунікативного паспорту як засобу формування комунікативної взаємодії учнів з загальним недорозвиненням мовлення.

Аналіз наукових досліджень. І. Мартиненко зазначає, що одним з найбільш яскравих прикладів прояву порушень в спілкуванні є проблема становлення комунікативної діяльності дітей порушеннями мовлення належить до найбільш значущих і недостатньо розроблених у логопедії та логопсихології [2]

Есе більше в останні роки, надається увага дослідженням комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. На думку науковців (Н. Гаврилової, І. Мартиненко, О. Мілевської, І. Тищенко, О. Ткач та ін), труднощі спілкування дітей із ЗНМ проявляються у несформованості основних форм комунікації, зміщенні ієрархії мети в знижені потреби спілкування, недостатній сформованості комунікативних умінь і засобів. Вчені зазначають, що дефіцитарність вербальних засобів спілкування позбавляє можливості взаємодії між дітьми, стає перешкодою у формуванні соціальної взаємодії [1,2,3,4].

Ідея використання комунікативного паспорту як засобу розвитку комунікативної взаємодії дітей з порушеннями мовлення належить Sally Millar. Вона вперше розробила і застосувала персональний комунікативний паспорт як практичний і орієнтований на особистість спосіб підтримки дітей, молоді та людей, які не можуть говорити за себе. Метою розробки і застосування паспорту Sally Millar вбачала: показати дитину/людину позитивно як особистість, а не як набір «проблем» чи недоліків; зробити акцент на власні погляди і вподобання особи з ПМ та привернення уваги інших; відобразити «родзинку» унікального характеру дитини/людини; описати найефективніших засоби спілкування дитини/людини та те, як інші можуть найкраще спілкуватися з людиною та підтримувати її; зібрати воедино інформацію з минулого та сьогодення та з різних контекстів, щоб допомогти педагогам та партнерам по розмові зрозуміти людину та успішно взаємодіяти з нею [6].

Виклад основного матеріалу. Комунікативний паспорт дитини з порушеннями мовлення – це комплексна інформація, яку особа підсвідомо, автоматично повідомляє про себе різними засобами комунікативного коду, паралінгвістичними, використанням правил, законів, конвенцій тощо іншим учасникам спілкування і тим, хто за цим спілкуванням спостерігає. Використання комунікативного паспорту для дитини з тяжкими порушеннями мовлення, на наш погляд може допомогти спростити

встановлення комунікативної взаємодії і власне комунікацію з цією дитиною та забезпечити її потреби у спілкуванні з оточуючими.

Комунікативний паспорт складались для дитини дошкільного віку так і для дитини молодшого шкільного віку. У обох дітей у висновку невропатолога стояв діагноз «загальне недорозвинення мовлення не з'ясованого генезу». У психолого-педагогічні характеристики зазначались труднощі встановлення комунікативного контакту, розуміння зверненого мовлення, знижена мотивація до спілкування тощо.

Розробка комунікативного паспорта включала три етапи:

1. Перший етап - збір інформації.
2. Другий етап – аналіз та обробка отриманої інформації
3. Третій етап - розробка і обговорення комунікативного паспорта, внесення корективів (за потреби).

Збір інформації відбувався шляхом проведення бесід з педагогами, логопедом, психологом та батьками дитини/учня з порушеннями мовлення і спостереження за комунікативною діяльністю дитини (див. таб. 1).

Таблиця 2.1

Діагностичні критерії спостереження за комунікативною діяльністю дитини з тяжкими порушеннями мовлення

Питання	Приклади
1. Комунікативна поведінка	
1.1. Вокалізації	
Які звуки вимовляє?	
В яких ситуаціях ці звуки, вимовляє?	
1.2 Погляд	
Спостерігає за навколишнім середовищем?	
Слідкує за іншими людьми/дітьми що знаходяться у полі зору?	
Помічає візуально цікаві об'єкти?	
Візуально розрізняє знайомі і незнайомі предмети і людей?	
Витримує зоровий контакт з людиною/дитиною?	
Виражає поглядом бажання привернути увагу; дії, ситуації, протест?	
1.3 Міміка	
Може мімікою виражати емоції (радість, здивування, злість, страх)?	
Відповідає вираз обличчя ситуації?	
Чи є незрозумілість в інтерпретації виразу обличчя?	
Здатний контролювати міміку?	
Дає відповідь на запитання або на ситуацію за допомогою міміки?	
Змінюється вираз обличчя спонтанно?	
Чи відповідає міміка ситуації?	

1.4 Жести	
Демонструє цілеспрямовані рухи до предметів?	
Використовує рухи тіла з метою задоволення потреби?	
Чи посилюються мимовільні рухи по відношенню окремих дій, ситуацій, людей?	
Застосовує жести для привертання до себе уваги?	
Використовує жести з метою задоволення власних потреб?	
Чи пов'язані жести з іншими формами комунікації?	
1.5 Інтерактивна поведінка	
Чи реагує на звернення?	
Чи реагує на розумові вимоги?	
Чи виявляє відмінності у реагуванні на співрозмовників, ситуацію?	
Чи ініціює комунікативної взаємодії?	
Чи виявляє пропорційну поведінку у ситуації зміни співрозмовника?	
Як реагує на непорозуміння?	
Чи може відповісти на додаткові запитання при повтореннях з метою зняття непорозуміння?	
Чи використовує альтернативні форми комунікації в не зовсім зрозумілій ситуації?	
Чи може ефективно спілкуватися за допомогою своєї комунікативної системи з оточуючими?	
2. Лінгвістичні здібності	
2.1 Сприймання і розуміння	
Чи реагує на власне ім'я?	
Чи розуміє імена людей, назви об'єктів, подій?	
Чи може відповідати на запитання, показуючи «Так»/«Ні»?	
Чи розуміє прості вимоги?	
Чи розуміє названі об'єкти?	
Чи розуміє об'єкти по їх функціональному опису?	
Чи розуміє родова поняття?	
Чи розуміє фрази з конкретним значенням?	
Чи може зрозуміти фрази з переносним значенням?	
Чи може зрозуміти фрази, що виражають причинно-наслідкові, тимчасові відносини, умова (пропозиції «Якщо..., то потім...»)?	
Чи розуміє займенники, прикметники?	
Чи розуміє репродуктивні питання: «Хто, що?»	
Чи може відповісти та зрозуміти запитання: «Де?», «Куди?»	
Чи може відповісти на питання інших людей?	
Чи розуміє він побутові питання?	

2.2 Здібності мовленнєвого висловлювання	
2.2.1 Артикуляційна моторика	
Чи відчуває він/вона проблеми з їдою (їжа з ложки, жування, ковтання)?	
Чи виконує він/вона довільні (мимовільні) рухи органами артикуляційного апарату?	
Чи скоординовані у нього дихальна, голосова та артикуляційна системи?	
2.2.2 Мовлення	
Чи продукує він/вона усні висловлювання?	
Чи зрозумілі його/її висловлювання?	
Чи може він/вона однозначно відповісти «Так» та «Ні»?	
Чи може він/вона розбірливо вимовляти інші слова?	
2.2.3 Допомога при комунікації	
Чи може він/вона усно висловити свої повсякденні потреби?	
Чи здатний усно повідомити про своє самопочуття, емоційний стан? Чи вміє називати знайомих людей, об'єкти, ситуації, місця?	
Чи вміє усно висловити відношення «людина-дія» та «дія-об'єкт»?	
Чи може ставити запитання?	
Чи здатний відповідати на прості запитання?	
2.2.4 Читання і письмо	
Чи розуміє літери та цифри?	
Чи може впізнавати часто вживані слова?	
Чи здатний розпізнавати знайомі іменники та дієслова?	
Чи може читати речення та розуміти сенс прочитаного?	
Чи вміє писати літери (застосовуючи допоміжні засоби)?	
Чи може писати знайомі слова?	
Чи здатний писати прості речення?	
3. Рухові здібності	
Який загальний моторний розвиток дитини?	
Чи може самостійно пересуватися?	
Яка частина тіла більше здатна до виконання довільних рухів?	
Який обсяг виконуваних рухів?	
Якими рухами, виконуються впевнено і точно?	
Наскільки довго може виконувати певний вид діяльності та не втомлюватися?	
Чи може користуватися «комунікативною кнопкою»?	
Чи використовує «комунікативну кнопку»?	

4. Когнітивні здібності	
4.1 Увага	
Чи концентрує увагу?	
Чи відволікається, наскільки часто?	
Який загальний психічний стан (зацікавлений, уважний, бадьорий, пасивний, млявий)?	
4.1 Сприймання	
4.2.1 Зорове сприймання	
Який зір?	
Чи є ознаки на звуження полів зору?	
Чи може фіксувати поглядом об'єкти чи людей?	
Чи має здатність стежити за об'єктами, людьми, які перебувають у русі?	
Чи може сканувати поглядом?	
Чи є особливості зорового сприймання?	
4.2.2 Слухове сприймання	
Який слух?	
Чи може локалізувати навколишні шум?	
Чи може розпізнати та порівняти звуки довкілля?	
Чи може диференціювати звуки, чи виявляє до них вибіркоче ставлення?	
Який стан фонематичного сприймання?	
Чи може робити порівняння звуків?	
4.2.3 Тактильне сприймання	
Який стан тактильного сприймання?	
Чи може сприймати тактильність дотик?	
Наскільки виражена тактильна чутливість?	
Чи може порівнювати отримані тактильні відчуття?	
Чи має він/вона уявлення про сталість об'єкта?	
Чи розуміє та використовує символи?	
Чи має уявлення про зв'язок «засіб-ціль»?	
Чи вміє сприймати причино-наслідкові зв'язки?	
Чи використовує план дій при маніпуляції з об'єктами?	
Чи демонструє ігрову поведінку, чи подобається йому спостерігати за грою?	
Чи користується іграшками?	
4.4 Мислення і пам'ять	
Чи розуміє як класифікувати об'єкти за функціональною ознакою?	
Чи може впізнати знайомих людей?	
Чи може узагальнювати вивчене та застосовувати його?	
Чи може він впоратись із завданням?	
5. Психосоціальні здібності	
Чи виявляє розчарування, якщо бачить, що не може висловити свої бажання та потреби?	

Чи усвідомлює свої комунікативні обмеження?	
Чи має здатність для цілеспрямованих, навмисних взаємодій з іншими людьми?	
Чи застосовує всі наявні можливості для включення у навколишнє середовище?	
Чи має мотивацію для спілкування з іншими людьми?	
До яких об'єктів, дій, видів діяльності виявляє особливий інтерес?	
Чи виявляє інтерес до фотографій або картинок?	
З якими людьми часто контактує?	
Як та в якій ситуації проявляється комунікація?	
Чи виявляє інтерес до будь-якого заняття, діяльності?	
Чи може бути в його поведінці щось незвичайне?	

На другому етапі здійснювався аналіз та систематизація отриманої інформації під час бесід з батьками, педагогами; спостереженням за діяльністю та комунікацією дитини з порушеннями мовлення. Узагальнені та систематизовані дані співвідносять із відповідним етапом розвитку комунікативної поведінки за Х. Севенінгом (Sevening), щоб у кожному конкретному випадку сформулювати рекомендації щодо можливих варіантів навчання.

Отримана інформація включалась до комунікативного паспорту дитини в доступній формі, з урахуванням поточних і майбутніх комунікативних потреб. Для з'ясування рівня взаємодії з іншими дітьми та дорослими було важливим з'ясувати, чи використовує дитина додаткові комунікаційні системи або альтернативну заміну усного мовлення. Також важливо визначити термін застосування додаткової комунікації - тимчасово або на протязі всього життя. Система спостереження, анкетування батьків та педагогів, а також методичні рекомендації до розробки комунікативного паспорту використовувалися для збору інформації про стан комунікації дитини.

При внесенні інформації у комунікативний паспорт для дитини з тяжкими порушеннями мовлення, важливо використовувати зрозумілий та конкретний мовний стиль. Також слід дотримуватися наступних рекомендацій, використовувати:

- прості та зрозумілі слова: уникати складних термінів або абстрактних понять, які можуть бути незрозумілими для батьків та інших опікунів дитини.

- конкретні приклади: описувати конкретні ситуації, в яких дитина використовує різні способи комунікації. Наприклад, якщо дитина використовує картинки для комунікації, то описуйте, як вона використовує ці картинки для вираження своїх потреб.

- ілюстрації та символи: ілюстрації та символи можуть бути корисними для доповнення тексту та зрозумілого подання інформації. Наприклад, якщо описуєте різні способи комунікації, то можна додати ілюстрації цих способів.

- структурований підхід: організуйте інформацію у логічному порядку, щоб легше було знайти ту частину, яка потрібна. Наприклад, спочатку можна описати загальні характеристики дитини, потім способи комунікації, а потім потреби, пов'язані з комунікацією.

- зберігати паспорт у безпечному місці: зберігайте комунікативний паспорт у безпечному місці, до якого мають доступ тільки люди, які мають право на цю інформацію. Це може бути папка замкнутого типу або електронний файл з обмеженим доступом [6].

Структура комунікативного паспорта:

1. Загальна інформація про дитину: ім'я та особисті дані дитини, діагноз та специфічні потреби.

2. Інформація про комунікативні навички: рівень розуміння мовлення; рівень вимови та артикуляції; засоби комунікації (наприклад, жести, показ, піктограми, альтернативні комунікаційні системи тощо); Специфічні ситуації або теми, в яких дитина має найбільші труднощі.

3. Цілі та стратегії комунікації: короткострокові та довгострокові цілі розвитку комунікативних навичок; методи та підходи до комунікативної підтримки; рекомендації щодо використання конкретних засобів комунікації та підтримуючих технологій.

4. Включення в комунікативне середовище: рекомендації щодо підтримки комунікації в різних соціальних та навчальних ситуаціях: роль близьких оточуючих (родичів, педагогів, спеціалістів) у сприянні комунікативному розвитку.

5. Моніторинг та оцінка: методи оцінки прогресу комунікативного розвитку; регулярність моніторингу та оновлення паспорта.

6. Специфічні комунікативні стратегії: визначення конкретних стратегій, які можуть сприяти ефективній комунікації дитини. Наприклад, використання простих фраз, повторення, візуальні підказки, моделювання мовлення тощо. Рекомендації щодо створення комунікативного середовища, яке забезпечує підтримку та стимулює комунікацію дитини. Це може бути використання різноманітних комунікативних матеріалів, візуальних підказок, ігрових ситуацій тощо.

7. Залучення інших фахівців: у випадку потреби можуть бути залучені інші спеціалісти, такі як психолог, соціальний працівник, ерготерапевт, які можуть допомогти в розвитку комунікативних навичок дитини.

8. План дій: розробка конкретних кроків та дій, які мають бути виконані для досягнення цілей комунікативного розвитку: визначення пріоритетів та рекомендацій щодо часу виконання дій.

9. Моніторинг та оцінка: визначення методів моніторингу та оцінки прогресу комунікативного розвитку: плановані огляди та оновлення комунікативного паспорту для відстеження прогресу та внесення необхідних змін.

Важливо зазначити, що шаблон комунікативного паспорту може варіюватись залежно від потреб та вимог конкретної дитини з тяжкими порушеннями мовлення. Шаблон також може надати не лише стандартний вигляд сторінки комунікативного паспорту, але і варіанти прикладів, підказок і ідей щодо того, що розмістити на кожній сторінці та як це представити щоб адаптувати паспорт до комунікативних індивідуальних особливостей осіб з порушеннями мовлення .

За основу розробки комунікативного паспорту було обрано базовий шаблон CALL [6] . Розробка комунікативного паспорту для дитини з тяжкими порушеннями мовлення здійснювалась за участі спеціалістів, які працюють з учнем. А саме: логопед, вчитель і вихователь початкових класів, психолог, батьки дитини. Логопед здійснював оцінку комунікативних потреб дитини, розробку цілей та планування індивідуальної стратегії комунікації.

Для кращого сприймання інформації було використано фото дитини, малюнки, схеми, слова, які дитина вчиться вживати або розуміти. Допоміжні картинки, схеми організовані за темами або категоріями.

Комунікативний паспорт містив: описові аркуші, візуальні підказки, записи спостережень, рекомендації щодо підтримки, аналіз даних, спостереження, оцінку рівня комунікативних навичок, формулювання основних потреб та цілей.

Описові аркуші: для детальнішого опису специфічних комунікативних труднощів та потреб дитини з описом ситуацій, проблем, потреб і рекомендацій.

Візуальні підказки: включення візуальних підказок, таких як піктограми, символи або ілюстрації, дає дитині легше розуміти і використовувати під час комунікації. Ці елементи для підтримки розуміння команд, інструкцій або виразів.

Записи спостережень: результати спостережень та оцінок заносяться у документ з метою моніторингу розвитку та змін комунікативних навичок дитини. Це - записи про успішну комунікативну взаємодію, нові досягнення та виявлені труднощі.

Рекомендації щодо підтримки: в паспорті є надані конкретні поради та рекомендації щодо сприяння комунікації дитини, а саме практичні

стратегії, які можуть допомогти в різних ситуаціях або засоби підтримки, такі як додаткові матеріали, технології або альтернативні комунікації.

Висновки. Тяжкі порушення мовлення значно обмежують повноцінне спілкування дитини з оточуючими. Обмежений пасивний словник, відсутність чи недостатня мотивація до спілкування, і навіть невміння здійснювати мовленнєву взаємодію, обмежують процес спілкування дітей із іншими людьми, ускладнюють розширення їхніх соціальних контактів.

Комунікативний паспорт учня з тяжкими порушеннями мовлення є документ, у якому відображаються основні відомості про дитину необхідні організації її повноцінної життя соціумі.

Використання комунікативного паспорта для дитини з порушеннями мовлення є необхідною умовою його оптимальної та повноцінної соціалізації у сучасному світі. У процесі збирання інформації для заповнення комунікативного паспорта, актуалізуються та переглядається накопичена інформація про дитину як батьками так і педагогічними працівниками взаємодіють із дитиною. Результатом такої співпраці стає комунікативний паспорт, який відповідає потребам дитини, запитам батьків та педагогічного колективу.

Плюси і мінуси комунікативного паспорта. Плюси: доступний, простий та зрозумілий виклад; паспорт індивідуально та особистісно орієнтований та представляє людину як особистість; повідомляє новим людям, як найкраще спілкуватися із власником паспорта; представляє найважливішу інформацію про дитину стисло і в одному місці, що знижує необхідність пошуку медичної та іншої документації у різних фахівців та у різних місцях; представляє дитину та її сім'ю; не вимагає для створення складних пристроїв та оргтехніки високотехнологічне; може використовуватись як у паперовому так і електронному вигляді (наприклад, смартфон); вартість створення: безкоштовно чи практично безкоштовно.

Мінуси: створення паспорта забирає багато часу, оскільки кожен паспорт – унікальний та індивідуалізована річ, що відображає унікальність та індивідуальність власника; потрібна регулярна корекція змісту паспорта, оскільки людина розвивається та змінюється; щоб отримати інформацію, потенційний користувач перш за все повинен знати, що в дитини чи дорослого є комунікативний паспорт.

Бібліографія

1. Гаврилова Н. С. Психологічна характеристика дітей із загальним недорозвитком мовлення з ведучими порушеннями пам'яті. Збірник наукових праць: Проблеми сучасної психології, 2008, 2.; **2. Мартиненко І.В.** Сучасні підходи до психолого-педагогічного супроводу дитини з труднощами у навчанні / Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів. – 2018. – №2. – С. 11-18.; **3. Тищенко В. В.**

Патогенез загального недорозвитку мовлення нез'ясованої етіології: психолінгвістичний аналіз проблеми //Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2016. – №. 31. – С. 108-114.; **4. Ткач О. М.** Аналіз результатів дослідження рівня сформованості складових семантичних полів слів у дітей середнього шкільного віку з ТПМ. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія, 2014, 27: 210-215. **5. Contemporary Approaches to Intervention: Communication Passports. 25-years-of-call. 1983–2008.** URL: <http://www.callscotland.org.uk/common-assets/cmfiles/books/25-years-of-call.pdf> ; **6. Millar S & Stuart Aitken,** Communication Access Literacy and Learning (CALL) Scotland, University of Edinburgh (and in collaboration withSense Scotland). URL: http://complexneeds.org.uk/modules/Module-2.4-Assessment-monitoringand-evaluation/All/downloads/m08p040b/millar_and_aitken.pdf.

Reference

1. Havrylova N. S. Psykholohichna kharakterystyka ditei iz zahalnym nedorozvytkom movlennia z veduchymy porushenniamy pam'ati. Zbirnyk naukovykh prats: Problemy suchasnoi psykholohii, 2008, 2.; **2. Martynenko I.V.** Suchasni pidkhody do psykholoho-pedahohichnoho suprovodu dytyny z trudnoshchamy u navchanni / Korektsiina pedahohika. Visnyk Ukrainskoi asotsiatsii korektsiinykh pedahohiv. – 2018. – №2. – S. 11-18.; **3. Tyshchenko V. V.** Patohenez zahalnoho nedorozvytku movlennia neziasovanoi etiologii: psykholinhvistychnyi analiz problemy //Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni MP Drahomanova. Seriiia 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. – 2016. – №. 31. – S. 108-114.; **4. Tkach O. M.** Analiz rezultativ doslidzhennia rivnia sformovanosti skladovykh semantychnykh poliv sliv u ditei serednoho shkilnoho viku z TPM. Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova. Seriiia 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, 2014, 27: 210-215; **5. Contemporary Approaches to Intervention: Communication Passports. 25-years-of-call. 1983–2008.** URL: <http://www.callscotland.org.uk/common-assets/cmfiles/books/25-years-of-call.pdf> ; **6. Millar S & Stuart Aitken,** Communication Access Literacy and Learning (CALL) Scotland, University of Edinburgh (and in collaboration withSense Scotland). URL: http://complexneeds.org.uk/modules/Module-2.4-Assessment-monitoringand-evaluation/All/downloads/m08p040b/millar_and_aitken.pdf.

Авторський внесок: О. Ткач – 50%, О. Константи́нів – 50%

Стаття подана до друку 12.05.2023 р.